Memo

Aan
Klankbordgroep referendumverordening

Afschrift aan
De gemeenteraad

Datum
7 maart 2023

Kenmerk

Onderwerp
Schriftelijke beantwoording vragen klankbordgroep referendumverordening

Status
Bespreken

Bijlage(n)

Tijdens de bijeenkomst van de klankbordgroep referendumverordening werden een aantal vragen gesteld die schriftelijk zouden worden beantwoord. In deze notitie de beantwoording van de vragen.

Alexandra van der Weijden

045 560 5068

Griffie

1. Welke beperkingen hanteren andere gemeenten betreffende het verzoek tot een referendum door inwoners.

Hieronder de beperkingen zoals voorgesteld voor de referendumverordening van de gemeente Heerlen:

2. Onderwerp van een referendum is een ontwerp raadsbesluit, met uitzondering van besluiten:

a. over individuele kwesties, zoals benoemingen, ontslagen, schorsingen, kwijtscheldingen en schenkingen;
b. over de hoogte van geldelijke voorzieningen voor ambtsdragers, gewezen ambtsdragers en hun nabestaanden;
c. over de vaststelling, wijziging of intrekking van de arbeidsvoorwaardenregeling en daaruit voortvloeiende besluiten met betrekking tot de griffier en de medewerkers van de griffie;
d. over het voor kennisgeving aannemen van notities en rapporten;
e. in het kader van deze verordening;
f. over de vaststelling van de gemeentelijke begroting en de rekening;
g. over de vaststelling van gemeentelijke tarieven en belastingen;
h. ter uitvoering van een besluit van een hoger bestuursorgaan of de wetgever waaromtrent de raad geen beleidsvrijheid heeft[; OF , of]
i. die naar het oordeel van de raad hun grondslag vinden in een eerder genomen besluit waarover een referendum is gehouden of kon worden gehouden[. OF , of]

[j. waarvan de raad van mening is dat dringende redenen aanleiding zijn om geen referendum te houden.]

Hieronder de beperkingen die andere gemeenten hanteren.

Den Haag
In principe kan een referendum over elk onderwerp gaan, als het betrekking heeft op de start van een beleidsproces. Er zijn een paar uitzonderingen:

Een referendum moet over een onderwerp gaan waar de gemeente een besluit over mag nemen. Dus niet bijvoorbeeld over de hoogte van de uitkeringen of de huurtoeslag, want daar beslist het rijk over.
Een referendum mag niet gaan over de gemeentebegroting, de jaarrekening, gemeentelijke belastingen of over personen.
Een referendum mag niet gaan over onderwerpen waarover eerder een referendum is gehouden of kon worden gehouden.

Amsterdam
en referendum, alternatief burgervoorstel of volksinitiatief is mogelijk over aangelegenheden die onder de bevoegdheid van de raad vallen onderscheidenlijk over besluiten, die voor wensen en bedenkingen aan de raad worden voorgelegd op grond van artikel 169, vierde lid, van de Gemeentewet.
4.Van referenda, alternatief burgervoorstellen of volksinitiatieven zijn uitgezonderd besluiten:
a. van de raad of het college op bezwaar, bedoeld in artikel 6:4, eerste lid, van de Algemene wet bestuursrecht, dan wel inzake het voeren van rechtsgedingen;
b. in individuele kwesties, zoals benoemingen, ontslagen, schorsingen en geldelijke voorzieningen voor ambtsdragers of hun nabestaanden;
c. over het voor kennisgeving aannemen van nota's en rapporten;
d. over het vaststellen van de begroting en de rekening;
e. tot het vaststellen van gemeentelijke tarieven en belastingen;
f. in het kader van deze verordening;
g. ter uitvoering van een besluit van een hoger bestuursorgaan of de wetgever waaromtrent het gemeentebestuur geen beleidsvrijheid heeft;
h. tot de vaststelling, de herziening of de intrekking van een bestemmingsplan.

Utrecht
Geen raadgevend referendum kan worden gehouden over:
a. raadsbesluiten over individuele kwesties, zoals benoemingen, schorsingen kwijtscheldingen of schenkingen;
b. raadsbesluiten tot vaststelling of wijziging van rechtspositionele regeling;
c. raadsbesluiten over de hoogte van geldelijke voorzieningen voor ambtsdragers, gewezen ambtsdragers, en hun nabestaanden;
d. raadsbesluiten over de vaststelling van de gemeentelijke begroting en rekening;
e. raadsbesluiten over de vaststelling van gemeentelijke tarieven en belastingen;
f. raadsbesluiten tot vaststelling of wijziging van een bestemmingsplan;

g. raadsbesluiten in het kader van deze verordening;
h. raadsbesluiten inzake bezwaar- of beroepsprocedures of rechtsgedingen;
i. Als bedoeld in artikel 1, eerste en derde lid, 51, eerste en derde lid, 61, eerste en derde lid, 73, eerste en derde lid en 96 van de Wet gemeenschappelijke regelingen, alsmede tot het wijzigen van, het toetreden tot en het uittreden uit een regeling als bedoeld in artikel 96 van de Wet gemeenschappelijke regelingen;
j. als bedoeld in artikel 3, tweede lid, onder a van de Wet algemene regels herindeling (Arhi);
k. ter uitvoering van een besluit van een hoger bestuursorgaan of de wetgever waaromtrent de raad geen beleidsvrijheid heeft;
l. waarbij het belang van het referendum naar het oordeel van de raad niet opweegt tegen de verantwoordelijkheid van de raad voor kwetsbare groepen en hun plaats in de samenleving;

Tilburg
Artikel 3. Uitzonderingen
Er kan geen referendum gehouden worden over een besluit:
a. over individuele kwesties, zoals benoemingen, ontslagen, schorsingen, kwijtscheldingen, schenkingen en rechtspositionele regelingen aangaande de griffier of griffiemedewerkers.
b. over de vaststelling van de gemeentelijke belastingen, de gemeentelijke begroting en de gemeenterekening;
c. het voor kennisgeving aannemen van notities en rapporten;
d. in het kader van deze verordening;
e. om toe te treden tot, tot wijziging van, of om uit te treden uit een gemeenschappelijke regeling in de zin van de Wet gemeenschappelijke regelingen;
f. dat naar het oordeel van de raad zijn grondslag vindt in een eerder genomen beslissing waarover een referendum is gehouden of kon worden gehouden;
g. ter uitvoering van een besluit van het rijk of de provincie waarbij de raad geen beleidsvrijheid heeft;
h. waarbij het belang van het referendum naar het oordeel van de raad niet opweegt tegen de verantwoordelijkheid van de raad voor kwetsbare groepen en hun plaats in de samenleving
i. indien de raad van mening is dat andere dringende redenen aanleiding zijn om geen referendum te houden. Dit besluit tot afwijzing van een verzoek tot het houden van een referendum moet altijd goed gemotiveerd worden.

Haarlem
Artikel 2 Referendum, initiatief, onderwerpen
1. Er kan een referendum worden gehouden op initiatief van kiesgerechtigden.
2. Onderwerp van een referendum is een ontwerp-raadsbesluit, met uitzondering van besluiten:
a. over individuele kwesties, zoals benoemingen, ontslagen, schorsingen, kwijtscheldingen en
schenkingen;

b. over de hoogte van geldelijke voorzieningen voor ambtsdragers, gewezen ambtsdragers en
hun nabestaanden;
c. over de vaststelling, wijziging of intrekking van de arbeidsvoorwaardenregeling en daaruit
voortvloeiende besluiten met betrekking tot de griffier en de medewerkers van de griffie;
d. over het voor kennisgeving aannemen van notities en rapporten;
e. in het kader van deze verordening;
f. over de vaststelling van de gemeentelijke begroting en de rekening;
g. over de vaststelling van gemeentelijke tarieven en belastingen;
h. ter uitvoering van een besluit van een hoger bestuursorgaan of de wetgever waaromtrent de
raad geen beleidsvrijheid heeft;
i. die naar het oordeel van de raad hun grondslag vinden in een eerder genomen besluit
waarover een referendum is gehouden of kon worden gehouden;
j. waarvan de raad van mening is dat dringende redenen aanleiding zijn om geen referendum te
houden.

Hengelo
Artikel 2. Referendum, initiatief, onderwerpen
1 . Er kan een referendum worden gehouden op initiatief van kiesgerechtigden en/of de raad.
2 . Onderwerp van een referendum is een ontwerp raadsbesluit, met uitzondering van besluiten:
a . over individuele kwesties, zoals benoemingen, ontslagen, schorsingen, kwijtscheldingen
en schenkingen;
b . over de hoogte van geldelijke voorzieningen voor ambtsdragers, gewezen ambtsdragers
en hun nabestaanden;
c . over de vaststelling, wijziging of intrekking van de arbeidsvoorwaardenregeling en daaruit
voortvloeiende besluiten met betrekking tot de griffier en de medewerkers van de griffie;
d . over het voor kennisgeving aannemen van notities en rapporten;
e . in het kader van deze verordening;
f . over de vaststelling van de gemeentelijke begroting en de rekening;
g . over de vaststelling van gemeentelijke tarieven en belastingen;
h . ter uitvoering van een besluit van een hoger bestuursorgaan of de wetgever waaromtrent
de raad geen beleidsvrijheid heeft, of
i . die naar het oordeel van de raad hun grondslag vinden in een eerder genomen besluit
waarover een referendum is gehouden of kon worden gehouden, of
j . waarvan de raad van mening is dat dringende redenen aanleiding zijn om geen

referendum te houden.

Sittard
2.Onderwerp van een referendum is een ontwerp-raadsbesluit, met uitzondering van besluiten:
a. over individuele kwesties, zoals benoemingen, ontslagen, schorsingen, kwijtscheldingen en schenkingen;
b. over de hoogte van geldelijke voorzieningen voor (gewezen) ambtsdragers en hun nabestaanden;
c. over de vaststelling, wijziging of intrekking van de arbeidsvoorwaardenregeling en daaruit voortvloeiende besluiten met betrekking tot de griffier en de medewerkers van de griffie;
d. over het voor kennisgeving aannemen van notities en rapporten;
e.in het kader van deze verordening;
f. over de vaststelling van de gemeentelijke begroting en rekening;
g. over de vaststelling van gemeentelijke tarieven en belastingen;
h. ter uitvoering van een besluit van een hoger bestuursorgaan of de wetgever waaromtrent de gemeenteraad geen beleidsvrijheid heeft;
i. die naar het oordeel van de gemeenteraad hun grondslag vinden in een eerder genomen besluit waarover een referendum is gehouden of kon worden gehouden;
j. waarvan de raad van mening is dat dringende redenen aanleiding zijn om geen referendum te houden.

Maastricht
artikel 4
Niet aan een referendum kunnen in elk geval worden onderworpen:
a. de vaststelling van de hoogte van geldelijke voorzieningen voor bestuurders en ambtenaren;
b. beslissingen aangaande individuele benoemingen, ontslagen en schorsingen;
2. Een referendum kan eveneens niet gehouden worden over
a. een besluit van de raad inhoudende een algemeen verbindend voorschrift dan wel de intrekking daarvan, dat uitsluitend betrekking heeft op:
- de rechtspositie van ambtsdragers of gewezen ambtsdragers als zodanig dan wel hun nagelaten betrekkingen of hun rechthebbenden;
- de gemeentelijke belastingen als bedoeld in hoofdstuk XV van de Gemeentewet;
b. als bedoeld in artikel 158, eerste lid, van de Gemeentewet;
c. als bedoeld in artikel 1, eerste en derde lid, artikel 51, eerste en derde lid, artikel 61, eerste en derde lid, artikel 73, eerste en derde lid en artikel 96, van de Wet gemeenschappelijke regelingen.

2. Welke mogelijkheden zijn er m.b.t. een prereferendum

Een pre referendum is een referendum waarin een meerkeuze vraag en antwoord wordt voorgelegd. In tegenstelling tot het referendum waarbij een ja of een nee wordt gevraagd. Voor meer informatie zie hieronder.

https://www.standaard.be/cnt/dmf20211029_97599704

https://nl.wikipedia.org/wiki/Preferendum

Een pre referendum kan gelijkgesteld worden met een referendum, want daar zou ook een meerkeuzevraag een optie zijn. In "onze" conceptverordening worden ook geen regels m.b.t. de vraagstelling genoemd. Dus het is mogelijk om meerkeuze-referenda te organiseren oftewel de optie van het prereferendum is eigenlijk al mogelijk via onze conceptverordening.

In Maastricht hebben ze wel een artikel over de vraagstelling opgenomen. Zie:
Gemeente Maastricht
De vraagstelling van het referendum
Artikel 7
De vraagstelling dient helder en eenduidig beantwoordbaar te zijn met hetzij ja of neen, hetzij het kenbaar maken van een voorkeur voor één der alternatieven, een en ander door middel van het aankruisen van een daartoe bestemd vakje.

De VNG geeft aan dat een prereferendum een onbekend begrip is in de overheidswereld. Dit wordt nergens gehanteerd en is hun ook onbekend. Maar afgaande op de informatie op internet dat het een meerkeuzereferendum betreft geeft de VNG aan dat:

Een referendum, op initiatief van burgers gaat over een concept raadsbesluit. Het is een raadplegend en dus niet een bindend referendum.
Bij een referendum over een raadsvoorstel kan er alleen de ja/nee vraag plaatsvinden. De vraag gaat dan over of met het eens is met het conceptraadsvoorstel.
Immers het college legt ook een voorstel voor met de vraag of de raad kan instemmen. Er wordt niet een raadsvoorstel met meerdere opties voorgelegd. Deze worden wel vaker toegelicht, waarom het college de raad vraagt in te stemmen met optie a en waarom de overige opties vervielen.

Burgers zijn ook niet gewend om meerdere vragen voorgelegd te krijgen. En meerdere vragen sluiten elkaar niet altijd uit. M.a.w. er zijn meerdere antwoorden mogelijk. Dit maakt het heel complex. Er kan mogelijk wel meer informatie uitkomen maar het antwoord is niet perse helder.

Indien de raad zelf het initiatief neemt tot een referendum, is wel alles mogelijk. Dit komt wel vaker voor. Denk bijvoorbeeld aan de fusie van gemeenten. Willen we met gemeente x of met gemeente y fuseren? Of bijvoorbeeld een nieuwe naam voor de gemeente, waarbij meerdere mogelijkheden worden voorgelegd.

3. Welke aantallen hanteren andere gemeenten m.b.t. de ondersteuningsverklaringen voor een verzoek tot referendum?

Ondersteuningsverklaringen andere gemeenten:

Ondersteuningsverklaring	Inleidend referendum	Definitief referendum	Aantal inwoners
Amsterdam	1.000	10.000	922.679
Den Haag	1.000	10.000	567.000
Tilburg	1.300	8.000	224.460
Haarlem	400	1.400	162.906
Hengelo	500	3.000	81.476
Sittard	1000	3.000	91.719
Maastricht	N.v.t. *	N.v.t.	

* In Maastricht is een referendum alleen mogelijk op initiatief van de raad.

4. Zijn er mogelijkheden om een correctief referendum in de verordening op te nemen?

Het correctief referendum betekent dat het mogelijk is een referendum te organiseren over een reeds genomen besluit van de raad. Dit is op het moment niet mogelijk. Er ligt een voorstel tot wijziging van de grondwet. Deze wijziging houdt in dat gemeenten zelf mogen beslissen of ze een correctief referendum mogelijk willen maken. De tweede kamer heeft dit voorstel al geaccordeerd. Maar nu moet het nog door de eerste kamer besloten worden. En bij een wijziging van de grondwet moet er ook nog eens verkiezingen hebben plaatsgevonden.

De VNG zegt hierover:
Het is mogelijk om nu al het correctief referendum op te nemen in de verordening ernaar verwijzend dat dit pas in gaat op het moment dat de grondwet is gewijzigd. Echter dit is niet handig, want het werkt verwarrend en omdat de inhoud van de wijziging nog niet bekend is, weet je ook niet of je de juiste artikelen opneemt in de verordening. Het advies is dan ook om dit niet te doen. En zodra de grondwet is gewijzigd dan pas de verordening aan te passen.

5. Stel een conceptbegroting op m.b.t. de concept referendumverordening
Na overleg met de betrokken afdelingen is de volgende schatting van de kosten gemaakt m.b.t. een referendum:

Geschatte kosten referendum

Personele kosten	€ 40.250
Burgerzaken	€ 30.000
Subsidie	€ 5.000
Communicatie	€ 60.000
Totaal	€ 135.250

Uit een onderzoek uit 2016 naar de kosten voor een referendum voor gemeenten blijkt dat een referendum € 1,91 per inwoners kost. Voor Heerlen zou een referendum bij deze berekeningsmethode € 166.000 bedragen.

NB. Alexandra heeft contact gehad met Marion Veerbeek van de VNG. Marion heeft in 2019 meegewerkt aan de model referendumverordening van de VNG. Daarnaast is ze lid van een aantal referendumcommissies en heeft al een aantal referenda meegemaakt. Ze weet er heel veel van en kan alle vragen beantwoorden. Als de klankbordgroep het op prijs stelt, sluit ze graag een keer digitaal aan bij een bijeenkomst om alle vragen te beantwoorden.